

فرمول
فلسفه
مطبوعه
گاج

جامعه‌شناسی ۳

پایه دوازدهم
رشته علوم انسانی

مؤلف

الهه همایون‌زاده

فرمول
فلسفه

فرمول لیست

۱۶	۱۱۰۰	۴۰
امتحان نهایی	پرسش تشریحی	صفحه درسنامه

+۷

ساعت
فیلم
آموزشی
ویژه
شب
امتحان

9 786220 307709

تهران، میدان انقلاب

نیش بازارچه کتاب

www.gajmarket.com

پیشگفتار

تقدیم به خواهرم ...

دوست من، سلام

امیدوارم الآن که داری این مقدمه رو یا بهتر بگم این کتابو می‌خونی، دقیقاً شبِ شبِ امتحان نهایی نباشه. حداقل یکی دو روز قبلش باشه، آخه راستشو بخوای، این درس نیاز به مرور و دوره داره و امیدوارم که وقت کافی داشته باشی! قطعاً جامعه‌شناسی رو تا الآن برای کنکور خوندی و مطالب دستت اومده اما خب کلاً مدل امتحان با تست و کنکور متفاوت و نیازه که مطالب رو تشریحی بلد باشیم؛ برای این که دستت بیاد چی به چیه بیا دو تا فرض رو بررسی کنیم:

حالت اول: حداقل چند روز وقت داری و می‌خوای نمره‌ عالی بگیری!

حالت دوم: هیچی وقت نداری و داری فکری می‌کنی که حالا چه کاری کنی! توصیه‌ام برای بچه‌های حالت اول اینه که درسنامه این کتاب رو دقیق مطالعه کنن و خط به خط جلو برن. توی درسنامه به ۲ تا چیز جالب برمی‌خوری! یکی طراحی‌پسند که طراحی امتحان نهایی انگار جون بچه‌شو قسم خورده که ازونا سؤال بده. یکی هم ایستگاه سؤال که مرورهای کوچیک لقمه‌ای هستن. بعد برو سراغ سؤال، اگه سؤالاً رو به ترتیبی که هست بخونی در واقع اونا رو از جدیدترین به قدیمی‌ترین و از سؤال واقعی امتحان نهایی به سؤال شبیه‌سازی شده خوندی. هر سؤالی رو هم که گیر کردی، باید بری سراغ پاسخش دیگه!!!

حالا بریم سراغ حالت دوم، حالا تکلیف شمایی که وقت نداری چیه؟! حتماً اول طراحی‌پسندارو پیدا کن و بخون بعد برو سراغ هایلایت کتاب درسی **(جزوه رایگان همراه این کتاب)** و اون قسمت‌های هایلایتی رو بخون. اگه روی اینا مسلط شدی برو سراغ سؤالاً و حداقل همه سؤالایی که جلوشون آدرس داره رو بخون اگه اینجوری عمل کنی حتماً نمره قابل قبولی می‌گیری!

در نهایت اینو بگم که امتحانات نهایی از چیزی که فکر می‌کنی خیلی راحت‌ترن. شاید این مسئله که تأثیرشون تو رتبه کنکور زیاد شده برتسوننت، اما مطمئن باش از امتحان که بیای بیرون خیالت بابت ۲۰های کارنامه‌ات راحت!

به امید موفقیت!

elaheh.homayounzadeh@gmail.com

الهه همایونزاده

فهرست

FILM	پاسخ	سؤالات	درسنامه
51 min	۸۶	۹	۶
34 min	۸۷	۱۶	۱۳
49 min	۸۹	۲۴	۲۰
33 min	۹۰	۳۱	۲۸
39 min	۹۱	۳۸	۳۵
48 min	۹۳	۴۸	۴۳
45 min	۹۵	۵۶	۵۳
44 min	۹۸	۶۵	۶۲
34 min	۱۰۰	۷۳	۷۰
31 min	۱۰۲	۸۱	۷۸

درس اول: ذخیره دانشی

درس دوم: علوم اجتماعی

درس سوم: نظم اجتماعی

درس چهارم: کنش اجتماعی

درس پنجم: معنای زندگی

درس ششم: قدرت اجتماعی

درس هفتم: نابرابری اجتماعی

درس هشتم: سیاست هویت

درس نهم: پیشینه علوم اجتماعی در جهان اسلام

درس دهم: افق علوم اجتماعی در جهان اسلام

امتحان نهایی

۱۲۴	آزمون ۱۰: خرداد ماه ۱۴۰۱
۱۲۷	آزمون ۱۱: شهریور ماه ۱۴۰۱
۱۲۹	آزمون ۱۲: دی ماه ۱۴۰۱
۱۳۱	آزمون ۱۳: خرداد ماه ۱۴۰۲
۱۳۳	آزمون ۱۴: شهریور ماه ۱۴۰۲
۱۳۶	آزمون ۱۵: دی ماه ۱۴۰۲
۱۳۸	آزمون ۱۶: خرداد ماه ۱۴۰۳
۱۴۱	پاسخنامه تشریحی آزمون ۱ تا ۱۶

۱۰۶	آزمون ۱: خرداد ماه ۱۳۹۸
۱۰۸	آزمون ۲: شهریور ماه ۱۳۹۸
۱۱۰	آزمون ۳: دی ماه ۱۳۹۸
۱۱۲	آزمون ۴: خرداد ماه ۱۳۹۹
۱۱۴	آزمون ۵: شهریور ماه ۱۳۹۹
۱۱۶	آزمون ۶: دی ماه ۱۳۹۹
۱۱۸	آزمون ۷: خرداد ماه ۱۴۰۰
۱۲۰	آزمون ۸: شهریور ماه ۱۴۰۰
۱۲۲	آزمون ۹: دی ماه ۱۴۰۰

۱

بخش

درستامه

و سوالات تشریحی

ذخیره دانشی

درس ۱

برای استفاده از فیلم‌های آموزشی شب امتحان هر بسته QR-code های مقابل را اسکن کنید.

فیلم شب امتحان

این کتاب رو (منظورم کتاب درسیه و مطالب جامعه‌شناسی دوازدهمه) بارها و بارها چه برای کنکور و چه برای آزمون‌های آزمایشی خوندی و احتمال میدم تا الان خیلی به تشریحی خوندن این کتاب فکر نکرده بودی. حقیقت اینه که تشریحی خوندن با تستی خوندن متفاوته اما خبر خوب اینه که با توجه به زمینه‌ای که داری خیلی مطالب رو راحت‌تر درک می‌کنی یا حتی اگه اصلاً تا حالا لای کتاب رو باز هم نکرده باشی، من تمام تلاشم رو کردم که به ساده‌ترین شکل ممکن برات توضیح بدم پس با انرژی مثبت شروع کن، درس یک بسیار ساده است اما حواست به ویژگی‌های دانش عمومی و دانش علمی باشه.

دانش عمومی

ذخیره دانشی ما شامل دانش عمومی و دانش علمی است.

کنش کاری است که فرد با آگاهی و اراده انجام می‌دهد، اما ما اغلب نسبت به آگاهی که پشت کنش‌هایمان وجود دارد، غافل هستیم.

مثال کارهای ساده و کنش‌های روزمره مثل راه رفتن، صحبت کردن، خرید کردن و ... را در نظر بگیرید، شاید ابتدا گمان کنید که هیچ آگاهی پشت این کنش‌ها نیست، اما این تفکر اشتباه است و پشت هر کنشی یک آگاهی وجود دارد و ما زمانی به این آگاهی پی می‌بریم که در شرایط غیرعادی نسبت به اتفاقات روزمره قرار بگیریم؛ مثلاً همه ما به زبان فارسی صحبت می‌کنیم ولی اگر در یک مهمانی با یک فرد ژاپنی که فارسی نمی‌داند، مواجه شویم به علت اینکه از حوزه عادت‌هایمان خارج شده‌ایم، بیشتر به آگاهی نسبت به زبان فارسی پی می‌بریم.

تعریف انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی با دیگرانی که در همان جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، در مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و دانش‌ها سهیم و شریک می‌شوند، این نوع از دانش را دانش عمومی می‌نامند. با توجه به این نکته که افراد با ورود به جهان اجتماعی و تولد در آگاهی‌های جهان اجتماعی سهیم می‌شوند، می‌توان نتیجه گرفت که یادگیری دانش عمومی از زمان تولد تا پایان حیات ادامه دارد.

طراح‌پسند ویژگی‌های دانش عمومی:

- ۱ اگر این آگاهی‌ها نباشد، زندگی اجتماعی ما مختل می‌شود.
- ۲ در صورت نبود دانش عمومی، جهان اجتماعی فرو می‌ریزد.
- ۳ انسان‌ها در طول زندگی خود آن را به دست می‌آورند؛ یعنی دانش حاصل از زندگی است.
- ۴ جامعه و فرهنگ (جهان اجتماعی)، دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد.
- ۵ گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ماست.
- ۶ ما درباره دانش عمومی کمتر می‌اندیشیم و بیشتر از آن استفاده می‌کنیم.
- ۷ این دانش در تعامل با دیگران مورد استفاده قرار می‌گیرد.

نکته

دانش عمومی برای زندگی اجتماعی مثل هوا برای انسان است؛ به این معنا که ما همواره هوا را تنفس می‌کنیم ولی اغلب متوجه آن نیستیم و از اهمیت آن غافل هستیم. انسان زمانی متوجه وجود هوا می‌شود که تغییری در آن ایجاد شود یا تنفس هوا با مشکل مواجه شود.

ایستگاه سؤال

۱. اگر به کنش‌های روزمره خود دقت کنیم، متوجه می‌شویم که این کارها بدون آگاهی و دانش خاصی انجام می‌شوند. (درست / نادرست) **دی ۱۴۰۲**
۲. دانش عمومی برای زندگی اجتماعی، مانند هوا برای انسان است. (درست / نادرست) **شهریور ۱۴۰۱**
۳. گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ..... می‌باشد. **شهریور ۹۸**
۴. کنش آدمی وابسته به ..... است و بدون آن انجام نمی‌شود. **خرداد ۹۸**

پاسخ ۱. نادرست (انجام نمی‌شوند). ۲. درست ۳. دانش عمومی ۴. آگاهی

دانش علمی

تعریف بخشی از ذخیره دانشی که از راه تأمل و اندیشه در دانش عمومی به دست می‌آید، دانش علمی نام دارد. توضیح آن که ذخیره دانشی ما دو بخش دارد: ۱) دانش عمومی ۲) دانش علمی؛ یعنی ما نسبت به پدیده‌های اجتماعی ۲ نوع دانش و علم (دانش عمومی و دانش علمی) داریم.

مثال زبان یک پدیده اجتماعی است و دانش و آگاهی ما نسبت به این پدیده هم به صورت دانش عمومی است؛ مثل اصطلاحاتی که هم به صورت روزمره استفاده می‌کنیم و هم به صورت دانش علمی یعنی به صورت علم دستور زبان یا زبان‌شناسی.

نکته

دانش علمی از دانش عمومی، عمیق‌تر و دقیق‌تر است؛ به همین دلیل اگر کسی به دانش علمی دست یابد، علاوه بر این که به درک عمیقی از دانش عمومی جهان اجتماعی خود می‌رسد، آسیب‌ها و ایرادات موجود در دانش عمومی را می‌شناسد و از حقایق موجود در دانش عمومی دفاع می‌کند و این تلاش‌های علمی به تدریج، بر ذخیره دانش علمی می‌افزاید و دانش عمومی را غنی‌تر می‌کند.

ساعت از قدیمی‌ترین ابداعات بشر است. او با استفاده از دانش زمانه خود برای اندازه‌گیری، نشان دادن و نگهداری زمان، ابزارهایی مانند ساعت آبی، آفتابی، شنی و شمعی ساخته است. امروزه فناوری، انسان را قادر ساخته، ساعت‌های بسیار ظریف و دقیق الکترونیکی، کامپیوتری و حتی اتمی بسازد.

سؤال زمینه‌های پیدایش و رشد دانش علمی چگونه شکل می‌گیرد؟

پاسخ هر زمان در جامعه مشکل یا مسأله خاصی ایجاد شود، زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی درباره آن فراهم می‌گردد، یعنی دانش علمی با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی، شکل می‌گیرد.

مثال تغییرات جمعیت مثل کاهش یا افزایش بی‌رویه جمعیت زمینه فعالیت و رشد علم جمعیت‌شناسی را ایجاد می‌کند و سایر مسائل مثل اقتصاد، آب و هوا، اعتیاد، بحران اخلاقی و ... نیز چنین است.

تفاوت دیدگاه کسانی که از دانش علمی برخوردارند نسبت به سایرین: همه افرادی که از دانش عمومی برخوردارند، کم و بیش با مشکلاتی مثل فقر، اعتیاد، آلودگی هوا و ... آشنایی دارند و برای حل این مشکلات راهکارهایی ارائه می‌دهند، اما افرادی که نسبت به این مسائل شناخت علمی دارند، از شناخت دقیق و عمیق‌تری برخوردارند و می‌توانند برای حل این مشکلات راه‌حل‌های صحیح پیدا کنند.

در خصوص رابطه دانش عمومی و دانش علمی ۳ نظریه متفاوت وجود دارد:

(الف) در دیدگاه اول، دانش عمومی و دانش علمی از یکدیگر جدا هستند (رابطه منطقی تباین):

(۱) تفاوت دانش عمومی و دانش علمی در روش آن‌هاست؛ یعنی این افراد عقیده دارند که راه به دست آمدن دانش علمی حس و تجربه و به صورت نظام مند است در حالی که راه به دست آمدن دانش عمومی جامعه پذیری و فرهنگ پذیری است.

(۲) دانش علمی یا تجربی تنها راه کشف حقایق و واقعیت‌هاست و تنها دانش ارزشمند و معتبر است، در حالی که دانش عمومی ارزش ناچیزی دارد و به همین دلیل دانش علمی برای حفظ هویت خود باید از ورود دانش عمومی به قلمروی علم جلوگیری کند.

(ب) در دیدگاه دوم دانش عمومی گسترده‌تر و عام‌تر از دانش علمی است (رابطه منطقی عموم و خصوص مطلق):

(۱) برخلاف رویکرد قبلی، این دیدگاه همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌داند و دانش عمومی را پایه و اساس همه دانش‌ها من جمله، دانش تجربی می‌داند.

(۲) اعتقاد دارد که دانش‌ها کشف و بازخوانی واقعیت نیستند بلکه بازسازی و خلق واقعیت‌ها هستند که به منظور ساماندهی به زندگی انسان‌ها تولید می‌شود.

(۳) در برخی از شاخه‌های این رویکرد، مرز میان دانش علمی و عمومی از بین رفته و تمام علوم و دانش‌ها، دانش عمومی فرض می‌شود.

(ج) در دیدگاه سوم دانش عمومی و دانش علمی در عین اشتراکاتی که دارند، اختلافاتی نیز دارند (رابطه منطقی عموم و خصوص من وجه):

(۱) دانش علمی به دانش تجربی محدود نیست بلکه شامل دانش‌های فراتجربی (علوم عقلانی و وحیانی) نیز هستند.

(۲) دانش عمومی، کم‌ارزش، نامعتبر و غیرموثق نیست بلکه حقایقی نیز در آن وجود دارد. اما دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی نسبت به دانش عمومی معتبرتر است.

(۳) دانش علمی ضمن ریشه داشتن در دانش عمومی می‌تواند از آن انتقاد نموده و آن را اصلاح کند.

(۴) این دو بخش از ذخیره دانشی با هم ارتباط متقابل دارند، یعنی بر هم اثر می‌گذارند و از هم تأثیر می‌پذیرند و این عامل باعث می‌شود که دانش علمی و عمومی به مرور زمان متناسب شوند؛ به همین دلیل دانش علمی، با هر دانش عمومی سازگار نیست.

ایستگاه سؤال

خرداد ۱۴۰۳

۱. جهان‌های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. (درست / نادرست)

خرداد ۱۴۰۱

۲. علوم انسانی و اجتماعی بومی (ایرانی و اسلامی) باید همسو با ..... خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه خودمان باشد.

دی ۹۹

۳. چراگاهی بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخش دیگرها می‌شود؟

شهریور ۹۸

۴. جهان‌های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. (درست / نادرست)

پاسخ ۱. درست ۲. هویت فرهنگی ۳. حل تعارض میان دانش علمی و دانش عمومی ۴. درست

ذخیره دانشی

سؤالات تشریحی

درس
۱

سؤالات صحیح / غلط

- جهان‌های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. (خرداد ۱۴۰۳)
- اگر به کنش‌های روزمره خود دقت کنیم، متوجه می‌شویم که این کارها بدون آگاهی و دانش خاصی انجام می‌شوند. (دی ۱۴۰۲)
- طرح ایده‌های جدید یکی از راه‌های حل تعارض میان دانش عمومی و علمی یک جهان اجتماعی است. (شهریور ۱۴۰۲)
- اگر دانش عمومی نباشد، زندگی اجتماعی ما مختل می‌شود و جهان اجتماعی فرو می‌ریزد. (دی ۱۴۰۱)
- افرادی که در زندگی اجتماعی با مسائل و مشکلات زیادی مواجه می‌شوند می‌توانند برای آن‌ها راه‌حل‌های صحیح پیدا کنند. (دی ۱۴۰۱)
- انسان در زندگی اجتماعی با مسائل و مشکلات زیادی مواجه می‌شود، مسائلی مانند آلودگی هوا، فقر، نابرابری و ... همه کسانی که از دانش عمومی برخوردارند، این مشکلات را می‌شناسند و برای حل برخی از آن‌ها راهکارهایی پیشنهاد می‌دهند. (خرداد ۱۴۰۰)
- ما انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی با دیگرانی که در همان جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، در مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و دانش‌ها سهیم و شریک می‌شویم. (شهریور ۱۴۰۱)
- ما اغلب از آگاهی و دانشی که درباره کنش‌های خود داریم و اهمیت و نقشی که این آگاهی، در زندگی ما دارد غافلیم. (خرداد ۱۴۰۰)
- دانش عمومی برای زندگی اجتماعی، مانند هوا برای انسان است. (شهریور ۱۴۰۰)
- کنش آدمی وابسته به آگاهی است و بدون آگاهی انجام نمی‌شود، ولی ما اغلب از آگاهی و دانشی که درباره کنش‌های خود داریم و اهمیت و نقش آن غافلیم. (دی ۱۴۰۰ - دی ۹۹)

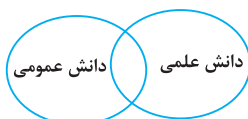
۱۱. تلاش‌های علمی به تدریج بر ذخیره دانشی علمی جامعه می‌افزاید و دانش عمومی را غنی‌تر می‌کند. (خرداد ۹۹ - خرداد ۹۸)
۱۲. ما درباره دانش علمی کمتری اندیشیم و بیشتر از آن استفاده می‌کنیم. (شهریور ۹۹)
۱۳. هروقت در یک جامعه مسئله خاصی مطرح می‌شود زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی درباره آن نیز فراهم می‌گردد. (دی ۹۹)
۱۴. جهان‌های اجتماعی مختلف براساس هویت فرهنگی خود تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. (شهریور ۹۸)
۱۵. کسی که دانش علمی دارد قدرت پیدا می‌کند که از حقایق موجود در شناخت علمی دفاع کند. (خرداد ۹۸)
۱۶. دانش علمی شناختی است که در جریان زندگی به دست می‌آید.
۱۷. مجموعه آگاهی‌هایی که با سایر افراد جامعه در آن شریک هستیم، دانش عمومی است.
۱۸. دانش علمی گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ماست.
۱۹. دانش عمومی بخشی از ذخیره دانشی ما را تشکیل می‌دهد.
۲۰. دانش علمی دقیق‌تر و عمیق‌تر از دانش عمومی است.
۲۱. کسی که دانش علمی دارد به درک عمیقی از دانش عمومی جهان اجتماعی خود می‌رسد.
۲۲. تلاش‌های علمی به تدریج بر ذخیره دانش عمومی جهان اجتماعی می‌افزاید.
۲۳. رها کردن بخشی از ذخیره دانشی به منظور حل تعارض میان دانش علمی و دانش عمومی است.
۲۴. جهان متجدد براساس هویت معنوی خود فقط علم تجربی را دانش علمی می‌داند.

سؤالات جای خالی

۲۵. هروقت در یک جامعه، مسئله خاصی مطرح می‌شود زمینه برای پیدایش و رشد ..... (دانش عمومی - دانش علمی) درباره آن فراهم می‌گردد. (شهریور ۱۴۰۲)
۲۶. علوم انسانی و اجتماعی بومی (ایرانی و اسلامی) باید همسو با ..... خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه خودمان باشد. (خرداد ۱۴۰۱)
۲۷. جهان متجدد، براساس هویت ..... خود، فقط علم تجربی را دانش علمی می‌داند. (خرداد ۱۴۰۱)
۲۸. جهان اجتماعی یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنیم، دانش لازم برای زندگی یا همان ..... را در اختیار ما قرار می‌دهد. (دی ۹۹)
۲۹. هروقت در یک جامعه مسئله خاصی مطرح می‌شود زمینه برای پیدایش و رشد ..... درباره آن نیز فراهم می‌گردد. (دی ۹۹)
۳۰. کنش آدمی وابسته به ..... است و بدون آن انجام نمی‌شود. (خرداد ۹۸)
۳۱. گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ..... می‌باشد. (شهریور ۹۸ - شهریور ۹۸)
۳۲. کسی که دانش علمی دارد به درک عمیقی از ..... جهان اجتماعی می‌رسد. (دی ۹۸)
۳۳. جهان‌های اجتماعی مختلف براساس ..... خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند. (خرداد ۹۸)
۳۴. انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی در مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و دانش‌ها سهیم می‌شوند به این نوع از دانش، ..... می‌گویند. (دی ۹۷)
۳۵. دانش ..... را انسان در طول زندگی خود به دست می‌آورد.
۳۶. می‌توان گفت ..... دانش لازم برای زندگی یا همان شناخت عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد.
۳۷. ما درباره ..... کمتری اندیشیم و بیشتر از آن استفاده می‌کنیم.
۳۸. می‌توان گفت ..... برای زندگی اجتماعی مانند هوا برای انسان است.
۳۹. ذخیره دانشی ما شامل ..... و ..... است.
۴۰. ما درباره یک پدیده اجتماعی هم ..... و هم ..... داریم.
۴۱. تلاش‌های علمی به تدریج بر ذخیره ..... جهان اجتماعی می‌افزاید.
۴۲. جهان اجتماعی متجدد علوم ..... و ..... را علم محسوب نمی‌کند.
۴۳. رویکردی که تفاوت دانش علمی و عمومی را در روش آن‌ها می‌داند، اعتقاد دارد که دانش علمی از راه ..... و دانش عمومی از طریق ..... و ..... به دست می‌آید.

سؤالات چهارگزینه‌ای

۴۴. کدام گزینه در ارتباط با شکل زیر صحیح است؟
 (۱) تفاوت دانش علمی با دانش عمومی در روش آن‌هاست.
 (۲) دانش علمی علاوه بر دانش تجربی، دانش‌های فراتجربی را نیز شامل می‌شود.
 (۳) دانش عمومی پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی است.
 (۴) دانش علمی برای حفظ هویت باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند.

(شهریور ۱۴۰۱)

۴۵. با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی شکل می‌گیرد و پیشرفت می‌کند.

(۱) دانش عمومی (۲) آگاهی حاصل از زندگی

(۳) دانش علمی (۴) گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی

(خرداد ۱۴۰۰)

۴۶. گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی است که درباره آن کمتری اندیشیم و بیشتر استفاده می‌کنیم.

(۱) دانش علمی (۲) ذخیره آگاهی (۳) دانش عمومی (۴) علم تجربی

۴۷. کدام نوع از دانش برای زندگی اجتماعی مانند هوا برای انسان است؟

(۱) دانش علمی (۲) گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی

(۳) علوم عقلانی (۴) علوم تجربی

۴۸. در چه صورتی زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی فراهم می‌شود؟

(۱) رشد دانش عمومی (۲) افزایش تلاش‌های علمی

(۳) پیدایش مسأله و مشکل خاص (۴) از بین رفتن ذخیره دانشی

کشف ارتباط

۴۹. در تصویر مقابل رابطه دانش عمومی و دانش علمی را مشاهده می‌کنید، اهمیت دانش عمومی را شرح دهید. (خرداد ۱۴۰۲)

(دی ۱۴۰۱)

۵۰. با توجه به شکل به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) دلیل اعتبار بیشتر دانش علمی نسبت به دانش عمومی چیست؟

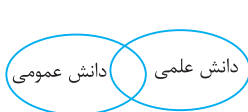
ب) دانش علمی و دانش عمومی چه نوع رابطه‌ای دارند؟

(خرداد ۹۹)

۵۱. هریک از عبارات سمت راست به کدام یک از مفاهیم سمت چپ اشاره دارد؟ (یک مورد اضافی است).

مفاهیم	عبارات
الف) ساختار اجتماعی	۱- گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی را می‌نامند.
ب) کنش اجتماعی	۲- از فعالیت‌های غیرارادی انسان‌ها بحث نمی‌کند.
ج) دانش عمومی	۳- ارتباط میان پدیده‌های اجتماعی را می‌گویند.
د) علوم انسانی	۴- تمامی پدیده‌های اجتماعی خرد و کلان با آن شکل می‌گیرند.
ه) دانش علمی	

۵۲. هریک از موارد زیر مربوط به کدام نمودار است؟

(۳)

(۲)

(۱)

الف) دانش عمومی و دانش علمی به مرور متناسب می‌شوند؛ از این رو هر دانش علمی، با دانش عمومی سازگار نیست.

ب) در برخی نحل‌های این دیدگاه، مرز دانش علمی و دانش عمومی فرو می‌پاشد.

ج) دانش عمومی در مقابل دانش علمی از ارزش ناچیزی برخوردار است.

۵۳. نمودار مقابل را تحلیل نمایید.

۵۴. اعتقاد افرادی که همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌دانند، در خصوص ارتباط میان دانش علمی و دانش عمومی چیست؟

۵۵. نمودار مقابل به دیدگاه چه اشخاصی اشاره می‌کند؟

سؤالات پاسخ کوتاه

۵۶. چرا آگاهی و دانش‌های موجود در کنش‌های روزمره مانند راه رفتن، حرف زدن و ... از نظر ما پنهان است؟ (شهریور ۱۴۰۲)
۵۷. تعارض میان دانش علمی و دانش عمومی چگونه حل می‌شود؟ (ذکر یک مورد) (دی ۱۴۰۲ - خرداد ۱۴۰۱ - دی ۹۹ - شهریور ۹۸)
۵۸. یک مورد از ویژگی‌های علوم انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) را بنویسید. (خرداد خارج ۱۴۰۱ - خرداد ۱۴۰۰)
۵۹. توانمندی‌های کسی که دانش علمی دارد را بنویسید. (ذکر یک مورد) (دی ۱۴۰۰ - شهریور ۹۹)
۶۰. چرا گاهی بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخش دیگر رها می‌شود؟ (دی ۹۹)
۶۱. جهان متجدد براساس رویکرد دنیوی خود، فقط کدام علم را دانش علمی می‌داند؟ (خرداد ۹۸)
۶۲. در یک جهان اجتماعی دست برداشتن از بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخش دیگر، نتیجه چیست؟ (دی ۹۸)
۶۳. جهان متجدد کدام علوم را علم محسوب نمی‌کند؟ (دی ۹۷)
۶۴. بخش‌های مختلف ذخیره دانشی را نام ببرید.
۶۵. آن بخش از ذخیره دانشی که در طول زندگی ایجاد می‌شود، چه نام دارد؟
۶۶. دانش عمومی را چه کسی / کسانی برای افراد فراهم می‌کنند؟
۶۷. کدام بخش از ذخیره دانشی بیشتر مورد استفاده قرار می‌گیرد اما انسان‌ها کمتر در مورد آن تفکر می‌کنند؟
۶۸. انسان در چه صورتی متوجه دانش عمومی می‌شود؟
۶۹. کدام عامل باعث افزوده شدن بردانش علمی جهان اجتماعی می‌شود؟
۷۰. به ترتیب «صنعت نساجی» و «برطرف کردن نیاز پوشاک توسط انسان‌های اولیه» مربوط به کدام بخش از ذخیره دانشی جهان اجتماعی است؟

هر عبارت به کدام مفهوم اشاره دارد؟

۷۱. راهنمای زندگی هر فرد، گروه، قوم و جامعه که راهنمای زندگی آن‌هاست. (.....)
۷۲. دانش لازم برای زندگی را در اختیار ما قرار می‌دهد. (.....)
۷۳. جهان متجدد این علوم را علم محسوب نمی‌کند. (.....)
۷۴. در زندگی اجتماعی مانند هوا برای انسان است. (.....)
۷۵. براساس هویت دنیوی خود فقط علوم تجربی را علم می‌داند. (.....)
۷۶. دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد. (.....)
۷۷. بروز مسائل و مشکلات در یک جامعه می‌تواند زمینه پیدایش و رشد آن را فراهم کند. (.....)
۷۸. در صورت نبود آن زندگی اجتماعی مختل می‌شود. (.....)
۷۹. گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی است. (.....)
۸۰. دانشی که عمیق‌تر و دقیق‌تر از سایر بخش‌های ذخیره دانشی است. (.....)
۸۱. تنها دانشی که در جهان اجتماعی متجدد به رسمیت شناخته می‌شود. (.....)

سؤالات پاسخ بلند

۸۲. دو مورد از پیامدهای تعارض در ذخیره دانشی جوامع را بنویسید. (شهریور ۱۴۰۱ - شهریور ۹۹)
۸۳. دانش علمی چگونه شکل می‌گیرد؟ (شهریور ۱۴۰۰)
۸۴. ویژگی‌های علوم انسانی و علوم اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) را بنویسید. (دی ۱۴۰۰)
۸۵. اعضای جامعه برای حل تعارض میان «دانش عمومی» و «دانش علمی» چه تلاش‌هایی می‌کنند؟ (شهریور خارج ۹۸)
۸۶. ویژگی‌های دانش عمومی را بنویسید. (۳ مورد)
۸۷. دانش عمومی چیست؟
۸۸. دانش عمومی و هوا را در زندگی اجتماعی و برای انسان مقایسه کنید.
۸۹. دانش عمومی و دانش علمی در خصوص پدیده زبان را شرح دهید.
۹۰. وجود مشکلاتی مثل کاهش یا افزایش بی‌رویه جمعیت چه تأثیری بر دانش علمی می‌گذارد؟
۹۱. تفاوت دیدگاه اشخاص برخوردار از دانش علمی نسبت به کسانی که از این دانش بی‌بهره هستند نسبت به پدیده‌هایی مثل فقر، بیکاری، آلودگی هوا و ... را شرح دهید.
۹۲. ویژگی‌های دانش علمی در جهان متجدد چگونه است؟
۹۳. دیدگاه کسی که دانش علمی دارد چگونه است؟

۴

بخش

پاسخنامه

۵۴ | این دیدگاه این ادعا را که دانش علمی، راه کشف واقعیت و دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی است انکار می‌کند و همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌داند. دانش‌ها کشف و بازخوانی واقعیت نیستند، بلکه خلق و بازسازی آن هستند که انسان‌ها برای سامان دادن به زندگی خود تولید می‌کنند. برتری دانش تجربی بر دانش حاصل از زندگی را بی‌اعتبار می‌داند و به عکس دانش عمومی را پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی می‌داند. در برخی از نحله‌های این دیدگاه، مرز دانش علمی و دانش عمومی فرو می‌پاشد.

۵۵ | در این دیدگاه دانش علمی به دانش تجربی محدود نمی‌شود بلکه دانش‌های فراتجربی مانند دانش‌های عقلانی و وحیانی را نیز شامل می‌شود که هر کدام ملاک سنجش و اعتباریابی خاص خود را دارد. دانش عمومی نیز دانش غیرموقت و نامعتبر نیست، بلکه کم و بیش در آن دانش‌های حقیقی و صحیح نیز وجود دارد. دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، نسبت به دانش عمومی از اعتبار بیشتری برخوردار است. دانش علمی ضمن ریشه داشتن در دانش عمومی، امکان انتقاد از دانش عمومی و تصحیح آن را دارد. دانش عمومی و دانش علمی رابطه متقابل دارند. بر یکدیگر اثر گذاشته و از هم اثر می‌پذیرند و به مرور متناسب می‌شوند. از این رو هر دانش علمی، با هر دانش عمومی سازگار نیست.

۵۶ | به سبب عادت

۵۷ | اعضای جهان اجتماعی برای حل این تعارض‌ها تلاش می‌کنند؛ تعارض گاهی با رها کردن بخشی از ذخیره دانشی و گاهی با طرح ایده‌های جدید حل می‌شود.

۵۸ | همسو با هویت فرهنگی خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه ما باشد. دغدغه کشف واقعیت و تشخیص درست و غلط را داشته باشد.

۵۹ | ۱ به درک عمیقی از دانش عمومی می‌رسد. ۲ آسیب‌ها و اشکالاتی را که به دانش عمومی راه پیدا کرده‌اند، شناسایی می‌کند. ۳ قدرت پیدا می‌کند که از حقایق موجود در دانش عمومی دفاع کند.

۶۰ | زیرا گاهی میان دانش عمومی و دانش علمی یک جهان اجتماعی تعارض‌هایی پدید می‌آید که اعضای جهان اجتماعی بخشی از ذخیره دانشی را به نفع بخش دیگرها می‌کند.

۶۱ | علوم تجربی

۶۲ | تعارض‌های میان دانش عمومی و دانش علمی

۶۳ | علوم عقلانی و علوم وحیانی

۶۴ | دانش علمی و دانش عمومی

۶۵ | دانش عمومی

۶۶ | جهان اجتماعی (جامعه و فرهنگ)

۶۷ | دانش عمومی

۶۸ | بروز مسأله یا مشکل در آن

۶۹ | تلاش‌های علمی افراد

۷۰ | دانش علمی - دانش عمومی

۷۱ | ذخیره دانشی | جهان اجتماعی

۷۳ | علوم عقلانی و وحیانی | دانش عمومی

۷۵ | جهان متجدد | جهان اجتماعی

۱ | صحیح | ۲ | غلط (... با آگاهی و اراده ...)

۳ | صحیح | ۴ | صحیح

۵ | غلط (افرادی که از دانش علمی برخوردارند می‌توانند برای مسائل و مشکلات راه‌حل‌های صحیح پیدا کنند).

۶ | صحیح | ۷ | صحیح

۸ | صحیح | ۹ | صحیح

۱۰ | صحیح | ۱۱ | صحیح

۱۲ | غلط (ما درباره دانش عمومی ...)

۱۳ | صحیح | ۱۴ | صحیح

۱۵ | صحیح | ۱۶ | غلط (دانش عمومی ...)

۱۷ | صحیح | ۱۸ | غلط (دانش عمومی ...)

۱۹ | صحیح | ۲۰ | صحیح

۲۱ | صحیح

۲۲ | غلط (... بر ذخیره دانش علمی ...)

۲۳ | صحیح | ۲۴ | غلط (... هویت دنیوی خود ...)

۲۵ | دانش علمی

۲۶ | هویت فرهنگی | ۲۷ | دنیوی

۲۸ | شناخت عمومی | ۲۹ | دانش علمی

۳۰ | آگاهی | ۳۱ | دانش عمومی

۳۲ | شناخت عمومی | ۳۳ | هویت فرهنگی

۳۴ | عمومی | ۳۵ | دانش عمومی

۳۶ | جهان اجتماعی (جامعه و فرهنگ)

۳۷ | دانش عمومی | ۳۸ | دانش عمومی

۳۹ | دانش عمومی - دانش علمی

۴۰ | دانش عمومی - دانش علمی

۴۱ | دانش علمی | ۴۲ | عقلانی - وحیانی

۴۳ | حس و تجربه - جامعه‌پذیری - فرهنگ‌پذیری

۴۴ | گزینه ۲ | ۴۵ | گزینه ۳

۴۶ | گزینه ۳ | ۴۷ | گزینه ۲

۴۸ | گزینه ۳

۴۹ | همه دانش‌ها، دانش حاصل از زندگی (دانش عمومی) است و دانش عمومی پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی است.

۵۰ | الف) امکان اعتباریابی دانش علمی

ب) رابطه متقابل (اشاره به این عبارت نیز صحیح است: بر یکدیگر اثر گذاشته و از هم اثر می‌پذیرند و به مرور متناسب می‌شوند).

۵۱ | ۱- ج) دانش عمومی | ۲- ۵) علوم انسانی

۳- الف) ساختار اجتماعی | ۴- ب) کنش اجتماعی

۵۲ | ۱- ج | ۲- ب | ۳- الف

۵۳ | در این دیدگاه، تفاوت دانش علمی با دانش عمومی در روش آن‌هاست. دانش علمی تنها از راه حس و تجربه و به صورت نظام‌مند به دست می‌آید ولی دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی افراد است که

از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به دست می‌آید. دانش علمی (تجربی) راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است. دانش عمومی در مقابل دانش علمی از ارزش ناچیزی برخوردار است. دانش علمی برای حفظ هویت خود

باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند.

انتشارات بین الملل
گاج

20

رایگان

جزوہ رایگان کتاب فہمول ۲۰

ہایدراپت کتاب درسی

جامعہ شناسے ۳

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ

جامعه شناسی (۳)

رشته ادبیات و علوم انسانی

پایه دوازدهم

دوره دوم متوسطه

در این جزوه متن کتاب درسی عیناً آمده است و پاسخ سؤالات امتحان نهایی از سال ۹۷ تا خرداد ۱۴۰۳ در آن مشخص شده است. برای مرور سریع در شب امتحان با این جزوه می‌توانید یک بار متن کتاب درسی را بخوانید و همزمان متوجه شوید که طراح از کدام قسمت کتاب، سؤال طرح کرده است.

فهرست

- درس اول: ذخیره دانشی ۳
- درس دوم: علوم اجتماعی ۴
- درس سوم: نظم اجتماعی ۶
- درس چهارم: کنش اجتماعی ۹
- درس پنجم: معنای زندگی ۱۲
- درس ششم: قدرت اجتماعی ۱۴
- درس هفتم: نابرابری اجتماعی ۱۸
- درس هشتم: سیاستِ هویت ۲۱
- درس نهم: پیشینه علوم اجتماعی در جهان اسلام ۲۳
- درس دهم: افق علوم اجتماعی در جهان اسلام ۲۶

امروزه کودکان از شش سالگی به مدرسه می‌روند؛ در سنین بالاتر، راهی دبیرستان‌ها، دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه و دیگر مراکز تخصصی می‌شوند و دانش‌هایی را با عناوین مختلف می‌آموزند. هر آنچه افراد از تجربه‌های فردی و اجتماعی خود، مطالعات مدرسه‌ای، دانشگاهی و... می‌آموزند، ذخیره آگاهی یا ذخیره دانشی آنها را شکل می‌دهد. هر فرد، گروه، قوم، جامعه و امتی یک ذخیره دانشی دارد. این ذخیره دانشی، راهنمای زندگی آنهاست. آیا تاکنون درباره روش‌های به‌دست آوردن و حفظ کردن ذخیره دانشی و افزودن بر آن اندیشیده‌اید؟ آیا می‌دانید ذخیره دانشی چه نوعی دارد؟

دانش عمومی

۱ کنش آدمی وابسته به آگاهی است و بدون آگاهی انجام نمی‌شود، ولی ما اغلب از آگاهی و دانشی که درباره کنش‌های خود داریم و اهمیت و نقشی که این آگاهی در زندگی ما دارد، غافلیم.
۲ اگر به کنش‌های روزمره خود مانند راه رفتن، تلفن زدن، احوالپرسی از دیگران، خرید و کارهای ساده و پیچیده دیگر توجه کنیم، شاید در نگاه اول گمان کنیم که این کارها بدون آگاهی و دانشی خاص انجام می‌شوند یا تصور کنیم، دانشی که برای انجام دادن این کارها داریم، اهمیت چندانی ندارد، اما این طور نیست.

فرض کنید به پیشنهاد دوستی به یک میهمانی دعوت شده‌اید که در آن کسی را نمی‌شناسید. در چنین موقعیتی، دقت و احتیاط شما بیشتر می‌شود. پیش از انجام دادن هر کاری فکر می‌کنید. حتی به اینکه چگونه راه بروید، چه وقت و چگونه حرف بزنید و چه بگویید یا چگونه غذا بخورید، می‌اندیشید. در این موقعیت متوجه می‌شوید که در راه رفتن، غذا خوردن و حرف زدن آگاهی‌ها و دانش‌هایی وجود دارد که به سبب عادت، از نظر شما پنهان بوده است. اگر این آگاهی‌ها و دانش‌ها نباشند، زندگی اجتماعی ما مختل می‌شود و جهان اجتماعی فرو می‌پاشد. این دانش را انسان‌ها در طول زندگی خود به‌دست می‌آورند؛ یعنی این دانش، حاصل از زندگی است. ما انسان‌ها با تولد و ورود به جهان اجتماعی، با دیگرانی که در همان جهان اجتماعی زندگی می‌کنند، در مجموعه‌ای از آگاهی‌ها و دانش‌ها سهیم و شریک می‌شویم. این نوع از دانش را «دانش عمومی» می‌نامند. به نظر شما چرا این دانش را به این نام می‌خوانیم؟ فردی را تصور کنید که تصمیم می‌گیرد به تتهایی و بیرون از جامعه زندگی کند. این فرد در موقعیت‌هایی که از آنها آگاهی ندارد، با مشکل مواجه می‌شود و اگر بخواهد برای انجام دادن هر کاری ببیند، زندگی‌اش بسیار پرزحمت می‌شود. به نظر شما چه راه‌های پیش روی او قرار دارد؟

۱. خرداد ۱۴۰۰، دی ۱۴۰۰، دی ۹۹، خرداد ۹۸، دی ۹۷، دی ۱۴۰۲
۲. خرداد ۱۴۰۳، شهریور ۱۴۰۲، دی ۱۴۰۱
۳. خرداد ۱۴۰۳، شهریور ۱۴۰۲، دی ۱۴۰۱
۴. دی ۱۴۰۱
۵. شهریور ۱۴۰۱، دی ۹۷

درس اول ذخیره دانشی

«گویند پادشاهی، پسر خود را به جماعتی اهل هنر سپرده بود تا او را از علوم نجوم آموخته بودند و استاد تمام گشته، با کمال کودنی و بلاهت؛ روزی پادشاه انگشتی در مشت گرفت و فرزند خود را امتحان کرد که بیا و بگو در مشت چه دارم؟ پسر گفت: آنچه داری گرد است و زرد است و توخالی. پدر گفت: چون نشانی‌های درست دادی، پس حکم کن که آن، چه چیز باشد؟ پسر گفت: می‌باید که غریب باشد. پدر گفت: آخر، این چندین نشانی‌های دقیق را که عقول در آن حیران شوند، دادی از قوت تحصیل و دانش؛ این قدر بر تو چون قوت شد که در مشت، غریب نگنجد؟»

(فیله مافیبه، مولوی)

در حکایت بالا از دو دسته دانش، سخن به میان آمد، درباره آنها تأمل کنید.

آدمی از همان ابتدای تولد صداها را می‌شنود. کم‌کم چشم باز می‌کند، اطراف خود را می‌بیند و به مرور اشیا و افراد را از هم تشخیص می‌دهد. بعد از مدتی با کلمات آشنا می‌شود، سخن می‌گوید و با سخن گفتن، روند آگاه شدن او از جهان اطرافش سرعتی شگرف می‌یابد. تا قبل از اینکه بتواند سخن بگوید، از راه حس (لمس کردن، شنیدن، دیدن و...) می‌فهمید؛ اما وقتی زبان می‌گشاید، راه جدیدی برای ارتباط با جهان و فهم آن، پیش روی شما باز می‌شود. از آن پس به دریافت‌های حسی خویش بسنده نمی‌کنید و برای شناخت جهان اطراف خود، از دانسته‌های دیگران نیز بهره می‌برید. پرسش و پاسخ از دیگران، بازهم راه دیگری برای فهم جهان هستی به روی او می‌گشاید. راهی که در میان موجودات دنیا، تنها برای آدمی گشوده شده است. انسان با تفکر و تعقل، از دیده‌ها، شنیده‌ها و خواننده‌هایش فراتر می‌رود، معنای پدیده‌های اطراف خود را درک می‌کند و به آگاهی گسترده‌تر و عمیق‌تری از عالم و آدم می‌رسد و...

گاج

ببینیم و بدانیم

فیلم سینمایی «دور افتاده» داستان فردی است که بر اثر یک اتفاق، مجبور می‌شود چهار سال به تنهایی در جزیره‌ای خالی از سکنه زندگی کند. با تماشا این فیلم درمی‌یابید که انجام دادن هر کنشی چقدر دشوار می‌شود اگر جهان اجتماعی، دانش عمومی لازم برای انجام آن را در اختیار ما قرار ندهد.

دانش علمی

دانش عمومی بخشی از ذخیره دانشی ما را تشکیل می‌دهد. ذخیره دانشی، بخش دیگری نیز دارد که با تأمل و اندیشه در دانش عمومی به‌دست می‌آید. به این دانش عمیق‌تر و دقیق‌تر، «دانش علمی» می‌گویند.

زبان یک پدیده اجتماعی است. ما درباره این پدیده اجتماعی هم «دانش عمومی» و هم «دانش علمی» داریم. با مقایسه دانش کاربران و سخنگویان زبان فارسی با دانش متخصصان زبان فارسی به تفاوت این دو ببینید.

۱ کسی که دانش علمی دارد، به درک عمیقی از دانش عمومی جهان اجتماعی خود می‌رسد؛ آسیب‌ها و اشکالاتی را که به دانش عمومی راه پیدا کرده‌اند، شناسایی می‌کند و قدرت پیدا می‌کند که از حقایق موجود در دانش عمومی دفاع کند.

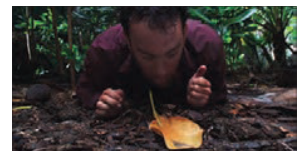

■ آبیاری کوته‌ای از روش‌های سنتی آبیاری در مناطق خشک ایران بوده است. در این روش، کوته‌های سفالی را پای گیاه، در زیر خاک قرار می‌دادند. آب کم‌کم از چاره‌های سفالی می‌تراوید و به خاک نفوذ می‌کرد. این روش، شیوه جدید آبیاری زیر سطحی یا لوله‌های قطره‌چکان بوده است.

۲ تلاش‌های علمی به تدریج در ذخیره دانش علمی جهان اجتماعی می‌افزاید و دانش عمومی را غنی‌تر می‌کند. دانش علمی با تلاش برای حل مسائل و مشکلات زندگی، شکل می‌گیرد و پیشرفت می‌کند؛ یعنی هر وقت در یک جامعه، مسئله خاصی مطرح می‌شود، زمینه برای پیدایش و رشد دانش علمی درباره آن نیز فراهم می‌گردد؛ مثلاً کاهش یا افزایش بی‌رویه جمعیت در یک کشور

۱. دی ۱۴۰۰، شهریور ۹۹، خرداد ۹۸، دی ۹۸، خرداد ۹۹، خرداد ۹۹
۲. شهریور ۹۹، خرداد ۹۹
۳. شهریور ۱۴۰۱، شهریور ۱۴۰۰
۴. شهریور ۱۴۰۲، دی ۹۹، خرداد ۹۹

او مجبور است پیش از انجام دادن هر کاری، فکر کند تا آگاهی لازم را برای انجام آن به‌دست آورد و بتواند آن را انجام دهد. صورتی که آن عمل موفقیت‌آمیز باشد، دفعات بعد برای انجام دادن آن، از همان دانش قبلی استفاده می‌کند، لذا در وقت و انرژی او صرفه‌جویی می‌شود و می‌تواند به فعالیت‌های دیگر ببیند و راه انجام آنها را بیابد. بدین ترتیب، به سختی بر ذخیره دانشی او افزوده می‌شود.

■ فیلم سینمایی «دور افتاده» روایت فردی است که مجبور می‌شود به تنهایی در یک جزیره زندگی کند. او برای درست کردن آتش، ساعت‌ها وقت صرف می‌کند و برای کشیدن دندان خود پس از روزها تلاش مجبور می‌شود از ابزار غیرمتعارف استفاده کند.

اما از آنجا که ما انسان‌ها با هم زندگی می‌کنیم، مجبور نیستیم خودمان به تنهایی و جداگانه، دانش لازم برای تک‌تک کنش‌هایمان را تولید کنیم. جهان اجتماعی؛ یعنی جامعه و فرهنگی که در آن زندگی می‌کنیم، دانش لازم برای زندگی یا همان دانش عمومی را در اختیار ما قرار می‌دهد.

۱ دانش عمومی، گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشی ماست. ما درباره دانش عمومی کمتر می‌اندیشیم؛ بیشتر از آن استفاده می‌کنیم و در تعامل با یکدیگر آن را به‌کار می‌بریم. دانش عمومی برای زندگی اجتماعی، مانند هوا برای انسان است. انسان همواره از هوا استفاده می‌کند، اما اغلب متوجه آن نیست و از اهمیت آن غافل است. او هنگامی متوجه وجود هوا می‌شود که تغییری در آن رخ دهد و تنفس را با مشکل مواجه نماید.

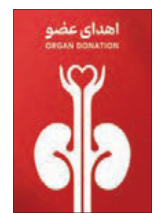
گفت‌وگو کنید

- به نظر شما یادگیری دانش عمومی از کدام مرحله زندگی انسان شروع می‌شود و تا چه زمانی ادامه می‌یابد؟
- نمونه‌هایی از دانش عمومی که ویژه منطقه زندگی شماست مثال بزنید و درباره اهمیت آنها گفت‌وگو کنید.

۱. دی ۹۹
۲. خرداد ۱۴۰۰
۳. شهریور ۹۹
۴. شهریور ۱۴۰۰

می‌تواند زمینه فعالیت و رشد علم جمعیت‌شناسی و بروز مسائل اقتصادی در یک جامعه می‌تواند زمینه رشد علم اقتصاد را فراهم کند.

۱ انسان در زندگی اجتماعی با مسائل و مشکلات زیادی مواجه می‌شود؛ مسائلی مانند ناامنی، ترافیک، اعتیاد، آلودگی هوا، بحران آب، بیکاری، فقر، نابرابری، قانون‌گریزی، بحران هویت، بحران اخلاقی، بحران آگاهی و... همه

کسانی که از دانش عمومی برخوردارند، این مشکلات را می‌شناسند و برای حل برخی از آنها راهکارهایی پیشنهاد می‌دهند. اما افرادی که درباره این مسائل شناخت علمی دارند، از شناختی دقیق برخوردارند و می‌توانند برای آنها راه‌حل‌های صحیح پیدا کنند.

■ و غن احیایا فکائما اخیالناش جمعياً (ماتمه: ۲۲)
هر که انسانی را حیات بخشد گویی همه مردم را زنده کرده است.

مسئله: تعارض دانش علمی و دانش عمومی

گاهی میان «دانش عمومی» و «دانش علمی» یک جهان اجتماعی تعارض‌هایی پدید می‌آید. اعضای جهان اجتماعی، برای حل این تعارض‌ها، تلاش می‌کنند. تعارض‌ها، گاهی با رها کردن بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر و گاهی با طرح ایده‌های جدید حل می‌شوند.

۲ جهان‌های اجتماعی مختلف براساس هویت فرهنگی خود، تعاریف متفاوتی از دانش علمی دارند؛ مثلاً جهان متجدد، براساس هویت دنیوی خود، فقط علم تجربی را دانش علمی می‌داند و علوم عقلانی و وحیانی را علم محسوب نمی‌کند. ۱ وقتی چنین رویکردی، به جوامع دیگر که

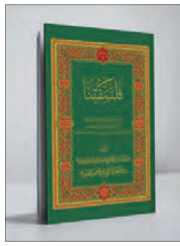
دانش علمی را به دانش تجربی منحصر و محدود نمی‌بینند و علاوه بر علم تجربی، علوم عقلانی و وحیانی را معتبر می‌دانند سرایت می‌کند، در این جوامع، تعاریف متفاوت و گاه متضادی از علم رواج می‌یابد و در ذخیره دانشی آنها تعارض‌هایی پدید می‌آورد. ۱ در چنین شرایطی، ارتباط دوسویه دانش عمومی و دانش علمی قطع می‌شود؛ دانش عمومی به‌طور همه‌جانبه از دانش علمی حمایت نمی‌کند، دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می‌ماند و دغدغه و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش عمومی را از دست می‌دهد.

ایده علوم‌انسانی و اجتماعی بومی (اسلامی و ایرانی) در کشور ما در ارتباط با چنین مشکلاتی مطرح شده است. ما دانشی می‌خواهیم که؛

- همسو با هویت فرهنگی خودمان و ناظر به حل مسائل جامعه ما باشد.
- همچنین دغدغه کشف واقعیت و تشخیص درست و غلط داشته باشد.

یعنی از سویی در حل مسائل و مشکلات بومی ما مفید و کارآمد باشد و از سوی دیگر به زبان و منطق جهان‌شمول سخن بگوید و در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد.

به نظر شما نظام آموزشی ما برای تحقق چنین هدف والایی نیازمند چه تغییراتی است؟ آیا می‌توانید نمونه‌هایی از این تغییرات را برای مدرسه خودتان پیشنهاد دهید؟ به عنوان نمونه در مواردی مانند رابطه مدرسه و خانواده، تعامل مدرسه و محله، دروسی که می‌خوانید، روش‌های یاددهی-یادگیری، روش‌های ارزشیابی و... چه تغییراتی را لازم می‌بینید؟

■ در این کتاب ضمن بررسی مکاتب مختلف فکری و اجتماعی و نقد آنها، به قابلیت فکری اسلام پرداخته شده است.

■ در این کتاب پس از معرفی و نقد نظریه‌های اقتصادی مارکسیسم و سرمایه‌داری، مبانی اقتصادی اسلامی با محوریت عدالت بیان شده است.

۱. شهریور ۱۴۰۵، شهریور ۹۹، خرداد ۱۴۰۲، خرداد ۱۴۰۰، خرداد ۱۴۰۰، دی ۱۴۰۰
۲. خرداد ۱۴۰۳، دی ۱۴۰۲، خرداد ۱۴۰۱، خرداد ۱۴۰۰، خرداد ۱۴۰۰، دی ۱۴۰۰

گاج

مباحثه کنید

در جدول زیر سه دیدگاه درباره رابطه دانش عمومی و دانش علمی تشریح شده‌اند. با مطالعه و بررسی آنها بگویید کتاب از کدام دیدگاه دفاع می‌کند. پاسخ خود را در درس‌های بعدی و پس از پایان فرایند یاددهی-یادگیری کتاب نقد و ارزیابی کنید.

	<p>در این دیدگاه، تفاوت دانش علمی با دانش عمومی در روش آنهاست. دانش علمی تنها از راه حس و تجربه و به‌صورت نظام‌مند به‌دست می‌آید ولی دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی افراد است که از راه جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری به‌دست می‌آید. دانش علمی (تجربی) راه کشف واقعیت و تنها دانش معتبر است. دانش عمومی در مقابل دانش علمی از ارزش ناچیزی برخوردار است. دانش علمی برای حفظ هویت خود باید از ورود دانش عمومی به قلمرو علم جلوگیری کند.</p>
	<p>این دیدگاه در تقابل با رویکرد اول، این ادعا را که دانش علمی، راه کشف واقعیت و دانش عمومی، دانش حاصل از زندگی است انکار می‌کند و همه دانش‌ها را دانش حاصل از زندگی می‌داند. دانش‌ها کشف و بازخوانی واقعیت نیستند، بلکه خلق و بازسازی آن هستند که انسان‌ها برای سامان دادن به زندگی خود تولید می‌کنند. برتری دانش تجربی به دانش حاصل از زندگی را بی‌اعتبار می‌داند و به‌عکس دانش عمومی را پایه و اساس هرگونه دانشی از جمله دانش تجربی می‌داند. در برخی از نحل‌های این دیدگاه، مرز دانش علمی و دانش عمومی فرو می‌یاشد.</p>
	<p>در این دیدگاه دانش علمی به دانش تجربی محدود نمی‌شود بلکه دانش‌های فرائضی مانند دانش‌های عقلانی و وحیانی را نیز شامل می‌شود که هر کدام ملاک سنجش و اعتباریابی خاص خود را دارد. دانش عمومی نیز دانش غیر موقوت و نامعتبر نیست، بلکه کم‌وبیش در آن دانش‌های حقیقی و صحیح نیز وجود دارد. دانش علمی به دلیل امکان اعتباریابی، نسبت به دانش عمومی از اعتبار بیشتری برخوردار است. دانش علمی ضمن ریشه داشتن در دانش عمومی، امکان انتقاد از دانش عمومی و تصحیح آن را دارد. دانش عمومی و دانش علمی رابطه متقابل دارند. بر یکدیگر اثر گذاشته و از هم اثر می‌پذیرند و به مرور متناسب می‌شوند. از این رو هر دانش علمی، با هر دانش عمومی سازگار نیست.</p>

۱. خرداد ۱۴۰۲، شهریور ۱۴۰۲، دی ۱۴۰۱

درس دوم علوم اجتماعی

معمولاً هر کدام از شما، تا قبل از حضور معلم در کلاس، مشغول کارهایی مانند مطالعه کردن، صحبت کردن با دوستان یا بگو و بخند هستید. اما با حضور معلم و شروع رسمی کلاس، رفتارتان تغییر می‌کند؛ مثلاً به سمت جلوی کلاس بر می‌گردید و صحبتتان را قطع می‌کنید. آیا تا به حال فکر کرده‌اید که با حضور معلم و شروع رسمی کلاس، چه اتفاقی می‌افتد که دانش‌آموزان، تقریباً همه حرف‌ها یا کارهای ضروری‌شان را کنار می‌گذارند و همگی به شیوه معینی رفتار می‌کنند؟ چرا اگر همین دانش‌آموزان در زمین ورزش یا زنگ تفریح در کنار هم قرار بگیرند، رفتار آنها مانند رفتارشان در کلاس درس نیست؟ چرا اگر در همین کلاس و با حضور معلم، جشن یا مراسمی برگزار شود، کسی به آن کلاس درس نمی‌گردد و رفتار دانش‌آموزان و معلم همانند کلاس درس نیست؟ بنابراین کلاس درس، هر چند از اجزا و عناصری مانند اتاق، میزها، صندلی‌ها، دانش‌آموزان و معلم همانند کلاس درس نیست؛ بنابراین کلاس بیشتر از این اجزا و عناصر است که بر همه آنها تأثیر می‌گذارد.

همه ما، تأثیر اجتماعی مثل کلاس، محله، خانواده، روستا، شهر، کشور و جهانی را که در آن زندگی می‌کنیم بر رفتار خودمان احساس می‌کنیم و در مقابل، کم و بیش متوجه تأثیر کنش‌های خودمان بر ایجاب، تداوم و تغییر این اجتماعات نیز هستیم؛ به عبارتی ما انسان‌ها متأثر از اجتماعاتی هستیم که خود پدید می‌آوریم.

۱ مطالعه علمی این اجتماعات به شکل‌گیری علوم اجتماعی انجامید. در واقع علوم اجتماعی به دانش‌هایی گفته می‌شود که اجتماعات انسانی و چگونگی اثرگذاری آنها بر کنش‌ها و شیوه زندگی ما و همچنین اثرپذیری آنها از کنش‌ها و شیوه زندگی ما را به روش علمی مطالعه می‌کنند. درباره علوم اجتماعی چه می‌دانید؟ علوم اجتماعی چه نسبتی با علوم انسانی دارند؟

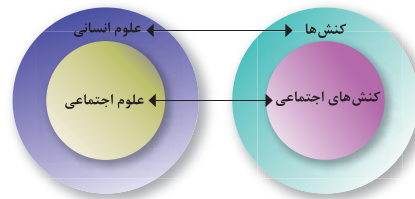
۱. خرداد ۱۴۰۲

علوم انسانی و علوم اجتماعی

هر علمی درباره موضوع خاصی بحث می‌کند. علوم انسانی درباره کنش‌های انسان و آثار و پیامدهای آن بحث می‌کند. می‌دانید کنش با آگاهی و اراده انسان انجام می‌شود و هدف و معنای خاصی دارد و به همین دلیل شناخت آن بدون فهم هدف و معنای آن ممکن نیست. **۱** علوم انسانی از فعالیت‌های غیرارادی انسان‌ها بحث نمی‌کند؛ زیرا فعالیت‌های غیرارادی، کنش نیستند. علمی که به این پدیده‌ها می‌پردازد، با آنکه درباره انسان بحث می‌کنند، جزء علوم انسانی نیستند؛ مانند علم پزشکی که به بدن انسان و سلامتی و بیماری آن می‌پردازد ولی جزء علوم طبیعی محسوب می‌شود.

موضوع علوم طبیعی، پدیده‌های طبیعی هستند؛ مثلاً زمین‌شناسی درباره زمین بحث می‌کند و علم نجوم ستارگان و سیاره‌ها را مطالعه می‌کند. پدیده‌های طبیعی بر خلاف کنش‌ها و پیامدهای آن، به تصمیم و اقدام انسان‌ها وابسته نیستند، بلکه مستقل از اراده انسان‌ها و اهداف و معانی مورد نظر آنها، وجود دارند.

می‌دانید که برخی از کنش‌های انسان‌ها، اجتماعی‌اند. علوم انسانی، کنش‌های انسانی و پیامدهای آن را مطالعه می‌کنند ولی علوم اجتماعی، کنش‌های اجتماعی و پیامدهای آن را مطالعه می‌کنند. **۲** موضوع علوم انسانی عام‌تر از موضوع علوم اجتماعی است و علوم اجتماعی خود بخشی از علوم انسانی محسوب می‌شوند ولی برخی علوم انسانی در زمره علوم اجتماعی نیستند. **۳** روان‌شناسی نمونه‌ای از علوم انسانی و جامعه‌شناسی نمونه‌ای از علوم اجتماعی‌اند.

۱. خرداد ۱۴۰۳، شهریور ۱۴۰۲، خرداد ۱۴۰۱، دی ۱۴۰۲، خرداد ۱۴۰۲، شهریور ۹۹، دی ۱۴۰۱

۱۱

بخوانیم و بدانیم

فلسفه یا متافیزیک جزء کدام دسته از علوم است؟

موضوع فلسفه و علوم طبیعی با هم تفاوت دارد. موضوع علوم طبیعی، پدیده‌های طبیعی است. علوم طبیعی، قوانین طبیعت و پدیده‌های طبیعی را شناسایی می‌کند؛ مثلاً زیست‌شناسی درباره موجودات زنده بحث می‌کند و موجودات زنده را دارای ویژگی‌هایی مانند حرکت، تغذیه و رشد می‌داند. موضوع فلسفه و علوم انسانی و اجتماعی نیز تفاوت دارند. موضوع علوم انسانی و اجتماعی نیز کنش‌های آدمیان و پیامدهای آن هستند. این علوم، قوانین مربوط به کنش‌های آدمیان را مطالعه می‌کنند؛ مثلاً اقتصاد به کنش‌های اقتصادی همچون تولید، توزیع و مصرف کالاها و خدمات می‌پردازد؛ در حالی که موضوع فلسفه اصل وجود است؛ یعنی به موجودی خاص مانند موجودات طبیعی و انسانی و اجتماعی نمی‌پردازد؛ در حالی که موضوع فلسفه اصل وجود است؛ یعنی به موجودی خاص می‌پردازد. این قوانین شامل همه موجودات می‌شود و مخصوص موجودات طبیعی یا انسانی و اجتماعی نیست؛ مانند قانون علیت. قانون علیت می‌گوید هر پدیده طبیعی، انسانی و اجتماعی علتی دارد و خود به خود، اتفاقی در جهان رخ نمی‌دهد. بنابراین فلسفه نه جزء علوم طبیعی است و نه جزء علوم انسانی و اجتماعی؛ بلکه خود دانشی مستقل است.

نمونه بیاورید

دانش‌های روان‌شناسی، اخلاق، مردم‌شناسی، تاریخ، شیمی و فیزیک زیرمجموعه کدام دسته از علوم قرار می‌گیرند؟

علوم		
علوم طبیعی	علوم انسانی	علوم اجتماعی
.....	.....	.....

فواید علوم اجتماعی

ما حتی اگر درباره علوم طبیعی اطلاعات چندانی نداشته باشیم، می‌پذیریم که این علوم خوب هستند و نتایج سودمندی دارند.

۱. بل جاوانه‌ها، هانگ‌شانگ چین
۲. بلی در جزیره کانسو واشنگتن

۱. دی ۱۴۰۲

۱۲

گاج

آیا درباره علوم اجتماعی هم همین نظر را دارید؟ به نظر شما علوم اجتماعی چه فوایدی دارند؟ با مقایسه علوم طبیعی و علوم اجتماعی می‌توانیم به برخی فواید علوم اجتماعی پی ببریم: علوم طبیعی، جهان طبیعی و پدیده‌های آن را مطالعه می‌کنند. این علوم با شناخت طبیعت و قوانین آن، به انسان قدرت پیش‌بینی حوادث طبیعی و پیشگیری از آنها را می‌دهند و به او در استفاده از طبیعت کمک می‌کنند. علوم طبیعی و فناوری حاصل از آنها، ابزار بهره‌مندی انسان از طبیعت و همچنین وسیله غلبه او بر محدودیت‌های طبیعی‌اند.

علوم اجتماعی نیز با شناخت پدیده‌های اجتماعی، به انسان‌ها امکان می‌دهند که آثار و پیامدهای پدیده‌های اجتماعی را پیش‌بینی کنند. البته به‌سبب آگاهانه و ارادی بودن کنش‌های اجتماعی پیش‌بینی در علوم اجتماعی پیچیده‌تر از علوم طبیعی است.

دانشمندان علوم اجتماعی تلاش می‌کنند نظم و قواعد جهان اجتماعی را کشف کنند. آنها با کشف این قواعد می‌توانند تأثیر اجتماعات بر زندگی ما را توضیح دهند. ما با شناخت قواعد زندگی در خانواده، کلاس، شهر، محله، کشور و دیگر اجتماعات، هم از فرصت‌های آنها برخوردار می‌شویم و هم از آسیب‌های احتمالی زندگی در اجتماعات مختلف در امان می‌مانیم. علاوه بر این، علوم اجتماعی فواید دیگری هم دارند که علوم طبیعی ندارند؛ **۱** علوم اجتماعی زمینه فهم متقابل انسان‌ها و جوامع مختلف از یکدیگر را فراهم می‌سازند و به افزایش همدلی و همراهی انسان‌ها کمک می‌کنند.

علوم اجتماعی، ظرفیت داوری درباره ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و نقد و اصلاح آنها را دارند. **۲** علوم اجتماعی با داوری درباره پدیده‌های اجتماعی و انتقاد از آنها، فرصت موضع‌گیری اجتماعی مناسب و صحیح را برای دانشمندان فراهم می‌آورند.

۳ علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن را نیز دارند. **۴** علوم اجتماعی، درباره فرصت‌ها و محدودیت‌های فناوری به انسان‌ها آگاهی می‌دهند و به آنها کمک می‌کنند که از طبیعت و علوم طبیعی به شیوه صحیح استفاده کنند. **۵** از این‌رو، علوم اجتماعی نسبت به علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردارند.

۱. امروزه فناوری بر زندگی بشر سیطره یافته و او را کنترل می‌کند

۱. خرداد ۱۴۰۱، شهریور ۹۹، دی ۹۸، دی ۱۴۰۱، دی ۹۹، خرداد ۹۸

۵. شهریور ۱۴۰۲، شهریور ۱۴۰۱، خرداد ۹۹، دی ۹۹، خرداد ۹۸

۱۳

۱. انتشار خبر دروغین فوت آلفرد نوبل، شیمی‌دان سوئدی، مخترع دینامیت و صاحب کارخانه اسلحه‌سازی بوفورس در یک روزنامه، او را به فکر انداخت که تصویر بهتری از خود برای آیندگان به جا گذارد. در آن خبر آمده بود: «فرشته مرگ مرد، فردی که با یافتن راهی برای کشتن افراد بیشتر در زمانی کمتر، تروتمند شده بود. دیروز مرد». نوبل بیشتر دارایی خود را به جایزه‌ای به نام خود اختصاص داد تا همه‌ساله به افراد شایسته اهدا گردد.

۱. شکستن سنگ در معادن سنگ و تخریب ایمن سازه‌های عظیم و آسمان‌خراش‌ها با استفاده از دینامیت بدون آسیب رسیدن به ساختمان‌های اطراف.

بخوانیم و بدانیم

ابوعلی سینا هنوز به سن بیست‌سالگی نرسیده بود که تمام علوم زمان خود را فرا گرفت و سرآمد عصر شد. روزی به مجلس درس ابوعلی مسکویه رازی، دانشمند معروف آن زمان، حاضر شد. او با کمال غرور، گردویی را جلوی پای این مسکویه افکند و گفت: مساحت سطح این گردو را تعیین کن. این مسکویه کتابی که در علم اخلاق و تربیت نوشته بود جلوی این سینا گذاشت و گفت: تو نخست، اخلاق خود را اصلاح کن تا من مساحت گردو را تعیین کنم. تو به اصلاح خود محتاج تری تا من به تعیین مساحت گردو. بوعلی از این گفتار خود شرمسار شد و این جمله، راهنمای اخلاق او در همه عمرش قرار گرفت.

۱۴